

Рудніцька Катерина Валеріївна

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри іноземних мов

Хмельницький національний університет, м.Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглянуто особливості професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю; проаналізовано освітньо-кваліфікаційну характеристику майбутніх фахівців економічного профілю; визначено основні вимоги, які висувають сьгодні роботодавці до професійної підготовки майбутніх економістів. Автор зазначає, що економіст нового типу має належно представляти країну на міжнародному рівні й захищати її інтереси в межах міжнародного співробітництва, тому його діяльність передбачає інтенсивне усне й писемне спілкування, широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять. Відтак, першочерговим завданням вищого навчального закладу є підготовка майбутніх фахівців економічного профілю з вільним володінням іноземною мовою.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна діяльність, майбутні фахівці економічного профілю, вища освіта, освітньо-кваліфікаційна характеристика.

Вступ. Загальні інтеграційні процеси, насамперед прагнення України до вступу в ЄС, соціально-економічні умови, розвиток ринкових відносин, зумовлюють необхідність підготовки майбутнього фахівця економічного профілю нового типу, здатного належно представляти країну на міжнародному рівні й захищати її інтереси в межах міжнародного співробітництва. Тому модель сучасного економіста вимагає від вищої освіти пошуку нових підходів до його професійної підготовки.

Загалом традиційна інтерпретація зводиться до того, що економіст – це фахівець, який працює у сфері виробництва: в різних галузях промисловості, сільського господарства, послуг, займається питаннями планування, ціноутворення, товарознавства та ін. Стає очевидним, що кваліфікація «економіст-бухгалтер», «аудитор», «маркетолог», «фінансист», «комерсант», «товарознавець», «технолог виробництва», «менеджер», «рекламіст» та ін., вказує на широкий спектр різноманітної професійної діяльності. Цей факт підтверджується переліком спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців економічного профілю у ВНЗ за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст» і «магістр», затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787, галузі знань «Економіка та підприємництво», а саме: економічна теорія, економічна кібернетика, міжнародна економіка, економіка підприємства (за видами економічної діяльності), управління персоналом та економіка праці, прикладна статистика, маркетинг, фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами), банківська справа, оподаткування, облік і аудит, товарознавство і комерційна діяльність, товарознавство та експертиза в митній справі, експертиза товарів та послуг, управління безпечністю та якістю товарів, організація оптової та роздрібно торгівлі [3].

Таким чином, значна узагальненість кваліфікації «Економіст», як характеристики професійної діяльності фахівця, обґрунтовує необхідність конкретизації його профілю або спеціалізації. Ця теза в рамках нашого дослідження має принципове значення: багатопрофільна економічна діяльність формує фахівців, які мають абсолютно різне коло професійних обов'язків, іноді не здатних до взаємозамінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних педагогічних праць засвідчує, що питання підготовки майбутніх фахівців економічного профілю протягом багатьох років є одним з центральних об'єктів наукових досліджень у вітчизняній і закордонній науці. Методичні і технологічні особливості

підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах обґрунтовуються у працях Г.Дутки, Т.Коваль, В.Карпової; проблеми професійної підготовки фахівців відображені у дослідженнях І.Беха, І.Зязюна, Н.Ничкало; окремими аспектами психолого-педагогічної підготовки майбутніх економістів займалися В. Євтушевський, Т. Поясок; значний внесок у вирішення зазначеної проблеми здійснили такі зарубіжні дослідники, як А.Бейтон, М.Блауг.

Не можна, однак, стверджувати, що основні положення цих досліджень безперечно й догматичні: змінюються вимоги до професійних якостей, знань та умінь фахівця, що відображено у освітньо-кваліфікаційних характеристиках, відповідно змінюються й вимоги до змісту підготовки майбутніх випускників ВНЗ, які висвітлюються в освітньо-професійних програмах.

Мета статті – проаналізувати особливості професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутнього економіста здійснюється відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики (далі ОКХ), де мета вищої економічної освіти та професійна підготовка відображаються у формі системи вільно розв'язувати певні завдання діяльності. ОКХ віддзеркалює соціальне замовлення на фахівця, що розробляється у сферах праці та професійної підготовки з урахуванням аналізу професійної діяльності.

ОКХ відповідно до визначених сферою праці типових завдань діяльності та виробничих функцій, що мають виконуватися на первинній посаді фахівцем певного освітньо-кваліфікаційного рівня, регламентує здатність й уміння професійної освіти. ОКХ визначає компетенції, які формують кваліфікацію фахівця. ОКХ трансформується у модель підготовки фахівця у вигляді освітньо-професійної програми підготовки (ОПП). В останньому документі висвітлюються вимоги до змісту навчання студентів та нормативний термін навчання відповідно до певного рівня професійної діяльності. ОКХ та ОПП у системі вищої освіти України є складниками системи стандартів вищої освіти.

Аналіз ОКХ майбутніх фахівців економічного профілю дав можливість з'ясувати основні вимоги до їх компетенцій, які відображено в переліку професійних функцій, завдань та здібностей до соціальної діяльності. Відповідно до первинних посад, які може обіймати економіст, він повинен бути підготовлений до виконання таких функцій: – аналітичної, завдяки

вмінню розв'язувати такі завдання, як комплексний економічний аналіз діяльності підприємства та його підрозділів, аналіз ресурсів, процесів і результатів діяльності підприємства, діагностика конкурентного середовища підприємства тощо; – планувальної (підготовка даних та розроблення окремих розділів планів виробничо-господарської діяльності (бізнес-планів) підприємства, техніко-економічне обґрунтування освоєння нових видів продукції, нової техніки, прогресивної технології, механізації та автоматизації виробничих процесів, розроблення техніко-економічних нормативів та планово-розрахункових цін тощо); – організаційно-методичної (організація впровадження й удосконалення внутрішньогосподарського розрахунку на підприємстві, підготовка методичних матеріалів щодо організації планування на підприємстві та інші завдання); – контрольної (контроль за правильністю розрахунків економічної ефективності впровадження нової техніки і технології, наукової організації праці, раціоналізаторських пропозицій і винаходів, здійснюваних у підрозділах підприємства, за процесом виконання планових завдань по підприємству загалом і його підрозділах, а також за результатами їх виробничо-господарської діяльності); – обліково-статистичної (підготовка періодичної статистичної звітності, облік виконання планів виробництва); – інформаційної (забезпечення власних інформаційних потреб, підготовка інформації на запит керівництва) [2].

Практика показує, що недоліки, характерні для сучасного процесу підготовки економістів у ВНЗ, виражаються в тому, що більшість випускників за рівнем професійної підготовки не відповідають вимогам роботодавців. Цей висновок багаторазово підтверджений результатами опитувань керівників підприємств та кадрових служб. З цієї ж причини випускники самі нерідко відмовляються від працевлаштування за отриманою спеціальністю.

Сучасний ринок праці характеризується мобільністю, гнучкістю, динамікою та інноваційними змінами. Під впливом цього змінюються і вимоги роботодавців. Нині до професійної підготовки молодих економістів роботодавці висувають такі вимоги: – високий професіоналізм і навички роботи з великим обсягом інформації; – висока стресостійкість, готовність до ефективної поведінки в кризових ситуаціях; – готовність до неперервної самоосвіти й самовдосконалення, підвищення професіоналізму; – уміння й навички ділового спілкування, вміння працювати в команді, дотримання корпоративної етики; – уміння приймати виважені і відповідальні рішення, у тому числі – в нестандартних ситуаціях; – навички виконавської дисципліни; – здатність до аналітичного і критичного мислення; – здатність до самостійності та самоуправління діяльністю; – підвищення компетентності фахівця; – підготовка фахівця таким чином, щоб на базі отриманої освіти він мав можливість у разі необхідності оволодіти новою спеціалізацією або навіть новою спеціальністю; – глибока теоретична підготовка; – комунікабельність; – здатність до швидкого «реагування»; – здатність мислити на перспективу; – організованість; – трудова дисциплінованість [1].

У зв'язку з тим, що залежність вищої освіти від соціально-економічного стану суспільства змушує його швидко слідувати за попитом, крім професійної підготовки, в кваліфікаційну характеристику фахівця необхідно включити інваріантні характеристики, які є показниками його професійної компетентності. До таких характеристик відносяться самостійність дій, творчий підхід до будь-якої справи, готовність по-

стійно навчатися і оновлювати свої знання, гнучкість розуму, здатність пристосовуватися до змін, впроваджувати досягнення науки і практики в професійну діяльність. Тобто, майбутній фахівець економічного профілю повинен мати хороші адаптивні здібності, які в сучасних умовах мають навіть більше значення, ніж професійна компетентність.

Підготовка майбутнього фахівця економічного профілю передбачає формування і розвиток різноманітних професійних навичок, що утворюють складну систему. Таким чином, діяльність економіста вимагає від нього не тільки професійної майстерності, а й широкої загальної освіти, оскільки вона пов'язана з інтенсивним усним і писемним спілкуванням, передбачає широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять і категорій у різних сферах професійної діяльності.

Підкреслюючи значущість мовних комунікацій для фахівців економічного профілю, Е.Остроумова стверджує, що 63% англійських, 73% американських, 85% японських керівників (топ-менеджерів) виділяють комунікацію як головну умову досягнення ефективності їхніх організацій, причому самі керівники витрачають на неї від 50 до 90 % свого часу [9]. М.Колтунова, що визначає бізнес як «вміння розмовляти з людьми», констатує, що якість мови взагалі є економічною категорією: «... висока мовна культура і розвинена економіка в передових країнах є невід'ємними одне від одного. І навпаки, низька мовна культура суспільства визначає відповідний рівень розвитку і ефективність економіки» [7]. На основі професійної діяльності і заради неї розгортається мовленнєва взаємодія людей у руслі спільної діяльності, а мовленнєві дії, в свою чергу, є частиною пізнавальної, професійної і загальної діяльності. Як зазначено в рекомендаціях Комітету Ради Європи з питань освіти, випускник ВНЗ має володіти вміннями швидко й вільно висловлюватися без помітних ускладнень, пов'язаних із пошуком засобів вираження у процесі досягнення ним соціальної, академічної і професійної мети [3].

Таким чином, реформування вищої школи України в контексті Болонського процесу зумовлює необхідність удосконалення й підвищення рівня якості мовної освіти, оскільки без володіння студентом принаймні однією іноземною мовою неможливо забезпечити виконання основних положень Болонської декларації: адаптація до норм і стандартів європейського освітнього простору, мобільність, професійна конкуренція матимуть місце лише за умови знання випускниками університетів іноземної мови та сформованих навичок комунікативної поведінки у відповідних ситуаціях академічного, професійного та повсякденного спілкування [5].

Як зазначає С.Квіт «...не можна уявити собі бакалавра чи магістра сучасного університету без володіння українською та англійською мовами саме на професійному рівні. Такі результати навчання мають стати складниками стандартів вищої освіти» [6].

Для системного формування світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, загальнокультурної підготовки здобувачів вищої освіти, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) [4], а також зважаючи на численні звернення освітянської громадськості, МОН України рекомендує при розробці навчальних планів, робочих навчальних планів на 2017/2018 навчальний рік створити умови для вивчення англійської мови як мови міжнародного академічного спілкування задля досягнення випускниками ВНЗ рівня В2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної

освіти.

Підготовка майбутніх фахівців економічного профілю з вільним володінням іноземною мовою є першочерговим пріоритетом. «В умовах зростання швидкості, кількості, різноспрямованості та полілінгвізму інформаційних потоків, а також збільшення різноманіття та міри проникнення у життя електронних носіїв, здатність до швидкого і правильного сприйняття та інтерпретації іншомовного змістового контенту і є фундаментальним чинником прийняття правильних управлінських рішень», – вважає Н.Костенко [8].

Викладений матеріал дозволяє зробити **висновки**, що сучасний ринок праці, який характеризується мобільністю, гнучкістю, динамікою та інноваційними змінами, висуває нові вимоги до підготовки

майбутніх фахівців, зокрема майбутніх фахівців-економістів. Однак практика показує, що більшість випускників ВНЗ за рівнем професійної підготовки не відповідають вимогам роботодавців. Сьогодні, крім якісної професійної підготовки, майбутній фахівець економічного профілю повинен мати хороші адаптивні здібності, які в сучасних умовах мають навіть більше значення. Крім того, ринкові умови господарювання, зміцнення економічних зв'язків України з іншими державами, вимагають від нього здібностей аналітичного і критичного мислення, постійного саморозвитку, оперування великими обсягами інформації та високого рівня володіння іноземною мовою, оскільки без володіння принаймні однією іноземною мовою неможливо забезпечити виконання основних професійних обов'язків.

Список використаної літератури

1. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И.Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
2. Гришкова Р.О. Инновационные технологии формирования иншомовнои компетенції студентів нефілологічних спеціальностей / Р.О.Гришкова // Наук. Праці МДГУ ім.П.Могили. – 2005. – Вип. 29. – Т. 42. – С. 117–122.
3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, затверджений Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336 [Електронний ресурс]. – URL: http://donetsk.medprof.org.ua/uploads/media/Випуск_1_частина_1_.pdf.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. Ред. Укр. Видання д. пед. н., проф. С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Закон України «Про вищу освіту»: офіц. вид.: офіц. Текст, прийнятий Верховною Радою України 1 липня 2014 р. / Верхов. Рада України. – К.: Ін Юре, 2014. – 164 с.
6. Инновационные технологии в образовании: учеб.-метод. Пособие / авт.-сост.: Т.И.Черняева, Л.Г.Пугачева, О.В.Лыскова; под ред. И.Д.Невважая. – Саратов: изд-во ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2003. – 60 с.
7. Квіт С. Потрібні зміни: зміст і завдання освітніх реформ [Електронний ресурс] / С.Квіт. – URL: www.pravda.com.ua/rus/articles/2015/01/27/7056516
8. Колтунова М.В. Язык и деловое общение. Нормы. Риторика. Этикет / М.В.Колтунова. – М.: Экономика, 2002. – 152 с.
9. Костенко Н.І. Специфіка іншомовної підготовки студентів ВНЗ економічного профілю [Електронний ресурс] / Н. І. Костенко. – URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_6/12knizer.pdf
10. Остроумова Е.Н. Технология формирования профессиональной коммуникативной компетентности [Електронний ресурс] / Е.Н.Остроумова, Е.А.Ширяева // Журнал научных публикаций аспирантов и докторов. – URL: <http://www.jurnal.org/articles/2009/ped21.html>.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2017 р.

Стаття прийнята до друку 21.10.2017 р.

Рудницькая Катерина

кандидат педагогических наук

доцент кафедры иностранных языков

Хмельницкий национальный университет, Хмельницкий, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье рассмотрены особенности профессиональной подготовки будущих специалистов экономического профиля; проанализирована образовательно-квалификационная характеристика будущих специалистов экономического профиля; определены основные требования, предъявляемые сегодня работодателями к профессиональной подготовке будущих экономистов. Автор отмечает, что экономист нового типа должен представлять страну на международном уровне и защищать ее интересы в рамках международного сотрудничества, поэтому его деятельность предполагает интенсивное устное и письменное общение, широкую речевую практику, требует точного выражения понятий. Следовательно, первоочередной задачей высшего учебного заведения является подготовка будущих специалистов экономического профиля со свободным владением иностранным языком.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональная деятельность, специалисты экономического профиля, высшее образование, образовательно-квалификационная характеристика.

Rudnitska Kateryna

Candidate of Pedagogical Sciences., Ph.D.

Department of Foreign Languages

Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE ECONOMISTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The analysis of the qualification characteristic of future economists gave author the opportunity to find out the main requirements for their competencies, which are reflected in the list of professional functions. According to the

primary positions that an economist can hire, he must be prepared to perform the following functions: – analytical, due to the ability to solve such tasks as the economic analysis of the enterprise and its divisions, analysis of resources, diagnostics of the competitive environment of the enterprise, etc.; – planning (preparation of data and development of the plans of production (business plans) of the enterprise, study on the development of new types of products, new technology, advanced technology, development of technical and economic standards and planning- settlement prices, etc.); – organizational and methodological (organization and improvement of internal economic calculation at the enterprise); – control (control over the correctness of calculations of the economic efficiency of the introduction of new technology, scientific organization of labor); – accounting and statistical (preparation of periodic statistical reporting, accounting for implementation of production plans); – information (preparation of information at the request of management). It has been stressed that the work of an economist demands intensive oral and written communication, involves a broad language practice, needs high level of foreign language learning.

Key words: professional training, professional activity, future economists, higher education, qualification characteristic.